

Előszó

Nyolcszáz éve, 1217-ben érkeztek az első ferencesek a Szentföldre. Az évforduló jó alkalom arra, hogy áttekintsük a ferencesek szentföldi történelmét, összegegyűjtsük a főbb adatokat és kiemeljük a jelentősebb mozzanatok. A történelmi, kulturális és teológiai összefüggések teljes feltárásával több kötetet igényelne ez a munka, most viszont csak a szorosán vett „rendtörténetet” tárgyaljuk többnyire a kronológia és az adatok szintjén és elsősorban a mai Izrael területén található helyszínekre figyelve.

Jelen írást döntően segítette az, hogy e sorok írója kánoni vizitációt végzett a Szentföldi Ferences Kustódiában. A megbízatás 2015 júniusától 2016 szeptemberéig tartott. Elég hamar világossá vált, hogy a történelmi háttér ismerete nélkül sok mai helyzet sem érthető, így a vizitátori feladat ellátása magával vonta a Kustódia történetének tanulmányozását. Nagy gazdagodást jelentett a Kustódia történetéről kutató és publikáló rendtársak, szerzők megismerése. Jeruzsálemben a ferences növendékek a teológiai képzés során tanulnak „kustódiatörténetet” is, ennek oktatója jelenleg Narcyz Klimas lengyel ferences atya, történész, a Kustódia levéltárosa. Írásunkban támaszkodunk az ő jegyzetére és személyes közléseire is, valójában neki köszönhető a mű ötlete. A Kustódia több megbízással is segítette Paolo Pieraccini történész munkáját, és publikációit nagylelkűen elérhetővé tette számunkra. A Kustódia kiadványa Bernardin

Collin (1905–1985) gyűjteménye a szentföldi vonatkozású dokumentumokról, bizonyára ez is inkább belső használatúnak tekinthető, bár a Kustódia életéhez ma is mindennapos segítséget nyújt.

A magyar nyelvű források szűkösek, de a magyar ferences könyvtárakban több hasznos munka is elérhető idegen nyelven.

Lucas Wadding ír ferences (1588–1657) nyolc kötetben *Annales Minorum* címmel írta meg a rend eseménytörténetét 1625–1654 között. A 18. században ezt újból kiadták és megpróbálták folytatni az 1622-es évig. Ez a latin nyelvű munka évről évre halad végig a rend történetén, és sok dokumentumot hoz.

Fontos a ferences történetírás nagy alakjának, Leonhard Lemmensnek (1864–1929) a munkája a Cenákulum történetéről. Lemmens sajnos éppen az első világháború előtt egy évvel utazott el a Szentföldre, hogy megírja a Kustódia történetét, és a háborús viszonyok között fel kellett hagynia tervével, így csak egy szűk témát tudott kutatni és megírni.

A római ferences rendi központ, a Generális Kúria 1974-ben belső használatra megjelentetett egy sorozatot a ferences missziók történetéről. Ez még a ferences rendházak könyvtáraiban is ritkaság. Ennek IV. kötetében Basilio Pandžić közölt egy 70 oldalas latin nyelvű kustódiatörténetet. Pandžić a hercegovinai bosnyák ferences provincia tagja, a Kúria levéltárosa volt több mint 35 évig.

Említést kell tennünk két magyar történelmi műről is, amely a hazai olvasók számára dokumentálja az 1517-es és 1766-os állapotokat a Szentföldön. Pécsvárad Gábor magyar miniszter provinciális volt, és három évet töltött a Szentföldön egy társával, Pásztói János ferences atyával 1517 és 1519 között. Művét Leonhard Lemmens is idézi, a bécsi „kalózkiadás” alapján Ni-

kolaus von Farnad néven utalva a szerzőre. Kiss István pedig 1766 és 1768 között teljesített ott szolgálatot, ahogy magáról mondja: „az Curiában második titoknak-tisztséget viseltem, és voltam”. Ízes barokk nyelvezetű útibeszámolóját Pásztor Lajos jelentette meg Rómában 1958-ban, a kézirat eredetijét a budapesti Magyar Ferences Könyvtár és Levéltárban őrzik.

A Szentföldi Ferences Kustódia történetét magyarul megismerhetjük a ferences Zadravecz István püspök által szerkesztett, 1931-ben megjelent kétkötetes munkából is. A legfontosabb tanulmányokat, amelyek máig a szentföldi stúdiumok szerkezetét adják, az első kötetben találjuk:

- A Szentföld földrajza (Kerékgyártó Árpád, 8–71.).
- A Szentföld története (Ajtai-Ackermann Kálmán, 81–176.).
- A szentföldi kegyhelyek (Zadravecz István, 193–251.).
- A ferencesek és a Szentföld (Takács Ince, 268–293.) – Ez a szorosabb értelemben vett kustódiatörténet, amely négy szempont alapján tekinti át a témát:
  1. Volt-e Szent Ferenc Palesztinában?
  2. A ferencesek és a Szentföld viszonyának történelmi háttere.
  3. A ferencesek a szent helyek védői és a katolikus hit terjesztői.
  4. A Szentföld az újabb időkben.

A kétkötetes szentévi kiadás szép összefoglalása a Szentföldről szóló ismereteknek, kifejezi a kor vallási érzületét és művészi alkotásokkal is közvetíti a Szentföld eszméjét.

Kötetünk végén függelékben három szemelvényt közlünk, amelyeket hasznosnak ítéltünk témánk

megértéséhez: a Kusztdiát létrehozó pápai bullát, Takács Ince tanulmányának egy részletét Dollencz Alfréd magyar vértanúról, valamint a Szentföld egyházi elöljáróinak 1994-es közös levelét Jeruzsálemről.

Bízunk abban, hogy munkánkat haszonnal forgatják majd a Szentföldre látogatók, a történelmet megismerni és kutatni szándékozók, és ennek nyomán tovább gyarapszik majd a Szentföld magyar irodalma.

Várnai Jakab OFM